

Krúdy Gyula, a nagy álmodozó, az „Írók és a nők Írója” - ahogyan önmagát nevezte, 1878-ban Nyíregyházán született, ahol - ezt gyakran hangoztatta, - a honfoglaló Szabolcs vezér vitézei gyakran megfordultak az almát oly bőven termő homokon, s ahol - ugyancsak saját bevalása szerint - mindenki 48-as érzelmű volt.

Ezt az érzelmet az író is a génjeiben hordozta. Nagypapa, - szintén Gyula - részt vett Komárom legendás védelmében. Később a nyíregyházi Honvédegyelet elnöke, majd a budapesti Honvédmenhely igazgatója volt. A nagymama, Radics Mária pedig a komáromi harcok idején markotányosnő volt. A „fiatal Krúdy”, az író édesapja, ismert nyíregyházi ügyvéd, élete végéig zsinoros magyar ruhában járt, s néha gyöngyházgombos uniformist varratott a hírneves nyíregyházi cigánybandának, Benczi Gyuláéknak. Tíz gyermeke közül a legidősebb Krúdy Gyula, az író.

Már 17 éves korában, Nyíregyházán, később Debrecenben ismert tárcáíró volt, s az újságírást Pesten is folytatta. Legelső elbeszélése 1893-ban, 15 éves korában jelent meg a Szabolcsi Szabad Sajtóban. Ezt az adatot is Gedényi Mihály Krúdy-bibliográfiájából vettük, amely a kutatóknak és Krúdy rajongóknak biztos iránytűvel szolgál a Krúdy művek óceánjában.

Az első regényei erősen Mikszáth hatását mutatják, második korszaka a felvidéki regények, novellák kora. A sebesen kanyargó Poprád, melynek mélyén a kavicok a felvidéki leányok szeméhez hasonlatosak, a kis fahidak, az ósdi kolostorok egész életre hatással voltak Krúdyra.

Később előtérbe lépnek a Szindbád novellák, s tudjuk, hogy ezeknek hőse, az Ezeregyéjszaka hajósa, a túlérzékeny, magyar Anyegin, sok szempontból azonos megalkotójával, Krúdy Gyulával. A Szindbád novellák aztán kitereltesednek, s Szindbádból Rezeda Kázmér, Nagybotos Viola, Szénfi, Amadé, Emléki, Pankotay válik. Az álomszerűség egyre inkább előlmlik a Puder, az Aranykézutcai szép napok, vagy a Tótágas novelláin. A Stefánia úti kocsikorzón gögösen hajtát Alvinczi Eduárd, s a szép aranyművesné haboskávéval várja uzsonnára lovagját, Szénfit, a fuvolást.

A 20-as és 30-as évek között írja Krúdy a legnagyobb regényeit, az úgynevezett „pesti” regényeket. Ezekben tökéletes korképet ad a háborús és háború utáni Pestről, s felvonulnak a Ferencváros kövér hentesei, a terézvárosi mulatók táncosnői, józsefvárosi házmesternék, grófok,

A hold szelíd fénye

Krúdy Gyula

kokottok, lapszerkesztők...

Életművében számos elbeszélése és ifjúsági regénye foglalkozik a 48-as időkkel, a szabadságharcral. Az 1902-ben keletkezett A törpe trombitás című írása úgy kezdődik, hogy: „A Krimóczy - huszárszázadnak elesett a trombitása a szabadságharcban”... De helyére áll a törpetermetű kondás fiú, akinek története a magyar irodalom egyik legszebb ifjúsági kisregénye. Palinak, a „komáromi fiúnak” Klapka generális fontos levelet ad át, hogy vigye Pestre, Kossuth kormányzóhoz. Az ő kalandjairól szól Krúdy remekműve. A Mit kíván a magyar nemzet című cikke - mely 1925-ben jelent meg - március 15-e szent napját írja le.

Az álmok hőse című regény Krúdy nagybátyjának, Krúdy Kálmánnak állít emléket, aki a szabadságharc leverése után „úri betyár”-rá lett. Az előszóban így ír hősről a szerző: „Krúdy Kálmán alakja egy darab regényes magyar történelem. Nem sok, egy évtized. De lássuk, hogy fajtánk, amely a bölcs mérsékeltségnek soha sem volt barátja, egykor mily kalandos, ábrándos volt, asszonyaink mily hősök és a férfiak mily csüggedtek...”

Olykor meghökkentőnek tűnő történetbe ágyazva jeleníti meg Krúdy Gyula az általa oly bensőségesen szeretett és gyakorta a nosztalgia elábrándító

érzelmeivel felidézett forradalmat és szabadságharcot. E művek közé sorolható az Ál-Petőfi - Lehullt csillag fénye (1922, Atheneum) című regénye. A lelkesítő szabadság nosztalgiája, Petőfi költői és emberi alakjának megidézése, csendes, mélabús ábrándozás múlt idők „aranyágán” s ugyanakkor talán egy ábrándos lelkű szélhámos története: mindez együtt a regény. S az Ál-Petőfi ürügyén így ír Krúdy az igazi Petőfiről: „.....Most már mindörökre belépett a magyar titkok közé, akinek megfejtésén még sokszor elmereng az álmodozó magyar a messiás éjfélek csendjében is. Világajövelete, rövidre szabott, de a magyar búza bőségességével fizető élete, prófétákéhoz hasonlatos, tanú nélküli égberöppenése nagy rejtélyként maradt...”

A magyar sasfiók Kossuth Lajos fiának, Ferencnek hazatérését beszéli el. A mű utóélete, legendája is legalább annyira különös, mint az író élete és az általa megálmodott hősök sorsa. A regény csak halála után, 1943-ban jelent meg először, s a befejezés állítólag nem Krúdyé, hanem Lukács Györgytől való!

Hányfelé sodródtak a nagyszerű szabadságharc leverése után emigrációba kényszerült honvédtisztek és tábornokok, s miféle fájdalmak, keserűségek éltek bennük még egy évtizeddel később is? Ezt olvashatjuk ki A tábornok barátja című elbeszélésből, melyben Selmeczi, az egykori népképviselő tíz esztendei emigráció után hazatérhet. Útban hazafelé találkozik a tábornokkal, akit odahaza az emlékezet még most is árulónak tart. De hiába tesz ígéretet Selmeczi, hogy ezt a nézetet megváltoztatja, ebben az ígéretben a tábornok nem hisz, s igaza is lesz. Mert odahaza másként látják a régi dicsőséget, mint az emigrációban, s a kudarc nem kerül el az egykori képviselőt. Olyannyira nem, hogy ismét elhagyja a hazát s Garibaldi seregében kapitányként éri utol a halál.

Kosztolányi szerint Móricz a Nap volt a magyar irodalom egén, Krúdy pedig a Hold. A hold szelíd fénye 1933. május 12-én aludt ki Óbudán, a Templom utcában. A nagy álmodozót 55 éves korában szervi szívbaj vitte el, s utolsó estéjének szenvedését gyertyafény világította meg, mert a villanyt tartozás miatt kikapcsolta a Fővárosi Elektromos Művek.

Dr. Gedényi Mihályné